

۱۴۲۹۱۹

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی

عنوان:

رابطه سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان

استاد راهنما:

دکتر فاطمه باقریان

استاد مشاور:

محمد رضا حسن زاده توکلی

اساتید داور:

دکتر عبدالعظیم کریمی

دکتر مسعود شریفی

دانشجو:

مریم عیسائی چشمه‌ماهی

شهریور ۱۳۸۹

۱۴۲۹۸۹

۱۳۸۹/۷/۲۴

کتابخانه مرکزی
دانشگاه شهید بهشتی

تقدیر و تشکر

ابتدا لازم است از استاد فرزانه‌ام سرکار خانم دکتر باقریان که با پذیرش راهنمایی این پایان‌نامه مرا مرهون امتنان خویش فرمودند تشکر نمایم. ایشان همیشه با دلسوزی و شکیبایی بسیار مرا مورد لطف و محبت خود قرار داده‌اند و از هیچ‌گونه راهنمایی و کمکی مضایقه نفرمودند.

از جناب آقای توکلی که مشاوره این پایان‌نامه را بر عهده داشتند کمال تشکر و سپاس را دارم.

از پدر و مادر عزیزم که همواره مشوق من بودند و در تمامی مراحل تحصیل همچون تکیه گاهی محکم مرا یاری داده‌اند صمیمانه تشکر می‌نمایم.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان انجام شده است. این پژوهش از نوع همبستگی است و جامعه آماری آن کلیه دانشجویان کارشناسی دانشکده‌های فنی - مهندسی و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی می‌باشد که در سال تحصیلی ۸۸-۸۹ مشغول به تحصیل می‌باشند. تعداد نمونه شامل ۲۰۶ نفر (۵۶ دختر از گروه علوم انسانی، ۵۰ دختر از گروه فنی، ۵۰ پسر از گروه علوم انسانی و ۵۰ پسر از گروه فنی) می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه سبک‌های تفکر استرنبرگ واگنر (TSI) - فرم کوتاه، پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت (NEO) - فرم کوتاه، پرسشنامه عملکرد تحصیلی در تاج استفاده شد. داده‌ها با نرم افزار (SPSS) و آزمون‌های تحلیل رگرسیون چند متغیره، همبستگی پیرسون، همبستگی بنیادی و تحلیل واریانس چند متغیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاصل نشانگر آن است که سبک‌های تفکر آزادمنشانه و سلسله مراتبی پیش‌بینی کننده‌های معتبری برای عملکرد تحصیلی می‌باشند. همچنین ویژگی‌های شخصیتی برونگرایی و باوجدان بودن دارای رابطه مثبت و مستقیم و روان‌آزردگی دارای رابطه منفی و معکوس با عملکرد تحصیلی می‌باشند. گشودگی به تجربه به طور مثبت و معناداری با سبک‌های تفکر قانونگذارانه و قضایی و به طور منفی با سبک‌های تفکر اجرایی و فردسالار مرتبط است. وظیفه شناسی با سبک‌های تفکر سلسله مراتبی، جزئی و فردسالار به طور مثبت و مستقیم و با سبک تفکر مردد و هرج و مرج طلب به طور منفی و معکوس مرتبط است. همچنین برونگرایی با سبک تفکر بیرونی و روان‌آزردگی با سبک‌های اجرایی و جزئی و درونی ارتباط مثبت و معناداری دارد. همچنین تفاوت معناداری بین دو جنس از لحاظ سبک‌های تفکر وجود ندارد. نمرات سبک تفکر قانونگذار در گروه فنی بالاتر از گروه علوم انسانی است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که می‌توان عملکرد تحصیلی را با تشویق سبک‌های تفکر آزادمنشانه و سلسله مراتبی و نیز با افزایش گرایش ویژگی‌های شخصیتی به سمت برونگرایی و وظیفه شناسی بهبود بخشید.

کلید واژه‌ها: سبک‌های تفکر، ابعاد شخصیت، عملکرد تحصیلی

فهرست مطالب

عنوان

شماره صفحه

فصل اول: گستره علمی مساله	۱
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مساله	۴
۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش	۷
۴-۱- اهداف پژوهش	۸
۵-۱- سوال‌های پژوهش	۹
۶-۱- تعریف متغیرها	۹
۱-۶-۱- تعریف نظری متغیرها	۹
۲-۶-۱- تعریف عملیاتی متغیرها	۱۰
فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش	۱۱
ادبیات پژوهش	۱۲
۱-۲- سبک‌های تفکر و نظریه خود-حکومتی ذهنی	۱۲
۱-۱-۲- اصول سبک‌های تفکر	۱۳
۲-۱-۲- متغیرهای موثر در تحول سبک‌های تفکر	۱۷
۳-۱-۲- انواع سبک‌های تفکر	۲۱
۴-۱-۲- سبک‌های تفکر در کلاس درس	۲۸
۵-۱-۲- رابطه سبک‌های تفکر با سبک‌های یادگیری	۳۱
۲-۲- شخصیت	۳۲

۳۳	نظریه‌های شخصیت ۱-۲-۲
۳۳	نظریه روانکاوی و نو روانکاوی ۱-۱-۲-۲
۳۴	نظریه روانی-اجتماعی (رویکرد عمر) ۲-۱-۲-۲
۳۴	نظریه شناختی ۳-۱-۲-۲
۳۵	نظریه رفتارگرایی ۴-۱-۲-۲
۳۵	نظریه‌های پدیدار شناختی ۵-۱-۲-۲
۳۶	نظریه صفات ۶-۱-۲-۲
۳۹	ریشه‌های تاریخی عوامل پنجگانه ۲-۲-۲
۴۲	پرسشنامه‌های پنج عامل بزرگ ۳-۲-۲
۴۴	تفسیر ابعاد نظریه شخصیتی مک‌کری و کاستا ۴-۲-۲
۴۴	روان‌آزردگی ۱-۴-۲-۲
۴۴	برونگرایی ۲-۴-۲-۲
۴۵	انعطاف‌پذیری ۳-۴-۲-۲
۴۶	توافق‌پذیری ۴-۴-۲-۲
۴۷	وجدان‌گرایی ۵-۴-۲-۲
۴۸	عملکرد تحصیلی ۳-۲
۴۸	انگیزش ۱-۳-۲
۵۰	تاثیرات هیجانی ۲-۳-۲
۵۱	برنامه ریزی ۳-۳-۲
۵۲	فقدان کنترل پیامد ۴-۳-۲
۵۳	خودکارآمدپنداری ۵-۳-۲
۵۵	پیشینه پژوهش
۵۵	سبک‌های تفکر و عملکرد تحصیلی ۱-۴-۲
۵۸	شخصیت و عملکرد تحصیلی ۲-۴-۲

۶۰ ۳-۴-۲- سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت

۶۳ فصل سوم: روش تحقیق

۶۴ ۱-۳- جامعه آماری

۶۴ ۲-۳- حجم نمونه

۶۴ ۳-۳- روش نمونه‌گیری

۶۵ ۴-۳- روش پژوهش

۶۵ ۵-۳- ابزارگردآوری اطلاعات

۶۵ ۱-۵-۳- پرسشنامه سبک‌های تفکر استرنبرگ- واگنر

۶۸ ۲-۵-۳- پرسشنامه پنج عاملی شخصیت NEO_FFI

۷۱ ۳-۵-۳- پرسشنامه عملکرد تحصیلی

۷۲ ۶-۳- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

۷۳ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

۷۴ ۱-۴- توصیف داده‌های پژوهش

۷۵ ۲-۴- تحلیل آماری سؤال‌های پژوهش

۹۳ فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۹۴ ۱- بحث و بررسی یافته‌ها

۱۰۲ ۲-۵- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱۰۳ ۳-۵- محدودیت‌های پژوهش

۱۰۴ ۴-۵- پیشنهاد‌های پژوهشی

۱۰۴ ۴-۵- پیشنهاد‌های کاربردی

منابع ۱۰۵

منابع فارسی ۱۰۶

منابع انگلیسی ۱۰۹

پیوست‌ها ۱۱۳

پرسشنامه سبکهای تفکر استرنبرگ- واگنر

پرسشنامه عملکرد تحصیلی در تاج

پرسشنامه NEO_FFI

چکیده انگلیسی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۲۹.....	جدول ۱-۲: سبک‌های تفکر و روشهای آموزشی.....
۳۰.....	جدول ۲-۲: سبک‌های تفکر و روش‌های سنجش.....
۷۴.....	جدول ۱-۴: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش (عملکرد تحصیلی، سبک تفکر و شخصیت).....
۷۵.....	جدول ۲-۴: جدول تحلیل واریانس مربوط به معادله رگرسیون عملکرد تحصیلی بر سبک‌های تفکر.....
۷۶.....	جدول ۳-۴: جدول تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی از طریق زیرمقیاس‌های سبک تفکر.....
۷۸.....	جدول ۴-۴: جدول همبستگی پیرسون بین متغیرهای سبک‌های تفکر و عملکرد تحصیلی.....
۷۹.....	جدول ۵-۴: نتیجه تحلیل همبستگی بنیادی بین متغیرهای سبک‌های تفکر و عملکرد تحصیلی.....
۷۹.....	جدول ۶-۴: ضرایب سبک‌های تفکر در همبستگی‌های بنیادی معنادار.....
۸۰.....	جدول ۷-۴: ضرایب عملکرد تحصیلی در همبستگی بنیادی معنادار.....
۸۱.....	جدول ۸-۴: جدول تحلیل واریانس مربوط به معادله رگرسیون عملکرد تحصیلی بر ابعاد شخصیت.....
۸۲.....	جدول ۹-۴: جدول تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی از طریق زیرمقیاس‌های شخصیت.....
۸۳.....	جدول ۱۰-۴: جدول همبستگی پیرسون بین متغیرهای شخصیت و عملکرد تحصیلی.....
۸۳.....	جدول ۱۱-۴: نتیجه تحلیل همبستگی بنیادی بین ابعاد شخصیت و عملکرد تحصیلی.....
۸۴.....	جدول ۱۲-۴: ضرایب ابعاد شخصیت در همبستگی بنیادی معنادار.....
۸۴.....	جدول ۱۳-۴: ضرایب عملکرد تحصیلی در همبستگی بنیادی معنادار.....
۸۶.....	جدول ۱۴-۴: جدول همبستگی پیرسون بین متغیرهای سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت.....
۸۷.....	جدول ۱۵-۴: نتیجه تحلیل همبستگی بنیادی بین ابعاد شخصیت و سبک‌های تفکر.....
۸۷.....	جدول ۱۶-۴: جدول ضرایب ابعاد شخصیت در همبستگی بنیادی معنادار.....
۸۸.....	جدول ۱۷-۴: جدول ضرایب سبک‌های تفکر در همبستگی بنیادی معنادار.....

- جدول ۴-۱۸: جدول تحلیل واریانس چند متغیری برای مقایسه دو جنس از لحاظ سبک‌های تفکر..... ۹۰
- جدول ۴-۱۹: جدول تحلیل واریانس چند متغیری برای مقایسه رشته‌های فنی- مهندسی و علوم انسانی از لحاظ سبک‌های تفکر..... ۹۰
- جدول ۴-۲۰: تفاوت سبک‌های تفکر در دانشجویان رشته‌های فنی- مهندسی و علوم انسانی..... ۹۱
- جدول ۴-۲۱: میانگین سبک تفکر قانونگذار به تفکیک رشته تحصیلی..... ۹۲

فصل اول

گستره علمی مساله

۱-۱- مقدمه

در بسیاری از محیطها و موقعیت‌های آموزشی و شغلی بر توانایی‌های فردی به عنوان عامل اصلی موفقیت تأکید می‌شود، اما باید توجه داشت که توانایی‌ها به تنهایی نمی‌توانند عامل موفقیت باشند بلکه باید تفاوت‌های فردی بین افراد را به عنوان عوامل مهم و موثر در موفقیت شغلی و تحصیلی افراد در نظر گرفت (امامی پور، ۱۳۸۰). تحلیل تفاوت‌های فردی در روانشناسی پرورشی همواره مورد توجه بوده است و آن را به عنوان یک متغیر کلیدی برای تسهیل یادگیری دانش‌آموزان مورد بحث قرار داده‌اند (گارسیا و هوگز،^۱ ۲۰۰۰).

یکی از متغیرهای تفاوت فردی سبک تفکر^۲ است. هر فردی که با امر آموزش افراد سروکار داشته باشد می‌داند که افراد به روش‌های متفاوتی فکر می‌کنند و یاد می‌گیرند. به عنوان مثال، ممکن است یک فرد از روش‌های جدید کار استقبال کند در حالی که دیگری ممکن است از آن‌ها بترسد و اجتناب کند. این تفاوت‌ها صرفاً به خاطر میزان توانایی آن‌ها نیست بلکه به این دلیل است که دارای سبک‌های تفکر متفاوتی هستند. یعنی ترجیح می‌دهند به روش‌های مختلفی توانایی‌های خود را به کار گیرند. پس سبک‌های تفکر گرایش‌ها یا ترجیحات هستند نه توانایی‌ها (استرنبرگ^۳، ۱۹۹۷a).

به عبارتی، سبک تفکر نحوه استفاده از توانایی‌های بالقوه است. افراد ممکن است توانایی‌های مشابهی داشته باشند ولی سبک‌های تفکرشان متفاوت باشد. جامعه همیشه با توجه به توانایی‌های یکسان افراد، یکسان در مورد آن‌ها قضاوت نمی‌کند؛ بلکه افرادی که سبک تفکرشان در موقعیت‌های خاص متناسب با انتظارات جامعه است به عنوان کسانی که دارای سطوح بالای توانایی هستند در نظر گرفته

¹ Garcia & Hughes

² Thinking style

³ Sternberg

می‌شوند. علیرغم این واقعیت که آنچه مطرح می‌شود، توانایی نیست، بلکه انطباق سبک‌های تفکر آنان با وظایفی است که بر عهده دارند (استرنبرگ، ۱۹۹۷a). افراد به دلیل وجود سبک‌های متفاوت تفکر ممکن است از نظر عملکرد تحصیلی متفاوت باشند و یا مشاغل متفاوتی را انتخاب کنند، زیرا به دلیل وجود سبک‌های متفاوت، توانایی‌های خود را به شیوه‌های متفاوتی به کار می‌گیرند. در نتیجه به درخواست‌ها و تقاضاهای موجود در موقعیت‌های آموزشی یا شغلی به طور متفاوتی پاسخ می‌دهند (امامی پور، ۱۳۸۰).

یکی دیگر از عواملی که در بحث تفاوت‌های فردی یادگیرندگان مطرح می‌باشد ویژگی‌های شخصیتی^۱ یادگیرندگان است. شناخت ویژگی‌های شخصیتی افراد و استفاده از الگوهای آموزشی متناسب در برنامه‌های آموزشی از اهمیت زیادی برخوردار است.

مفهوم شخصیت در روانشناسی یک مفهوم رایج و معمول، در عین حال فوق‌العاده پیچیده است. به گفته آلپورت^۲ وجود بیش از ۵۰ تعریف متفاوت برای شخصیت حاکی از پیچیدگی آن است. در مجموع شخصیت مفهومی کلی است که مفاهیمی چون یادگیری، تفکر، عواطف، احساسات، رشد و هوش را در بر می‌گیرد و در امر یادگیری عاملی بسیار موثر و اساسی محسوب می‌شود (شاملو، ۱۳۸۲). به منظور انجام اقدامات مناسب تربیتی برای آموزش و یادگیری بیشتر و در نهایت وضعیت تحصیلی بهتر، در این پژوهش به بررسی رابطه متغیرهای سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی می‌پردازیم.

¹ Personality Traits

² Allport

۱-۲- بیان مسأله

در این پژوهش نقش سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت در عملکرد تحصیلی^۱ مورد توجه است. تحقیقات نشان می‌دهند که سبک‌های تفکر و ویژگی‌های شخصیتی نقش تعیین کننده‌ای در عملکرد تحصیلی دارند (خسروی الحسینی، ۱۳۸۵؛ امامی پور، ۱۳۸۰).

رابرت استرنبرگ (۱۹۹۷) را می‌توان ارائه دهنده مفهوم سبک‌های تفکر دانست. استرنبرگ در نظریه خود شیوه‌های متفاوت افراد را در پردازش اطلاعات سبک تفکر نامگذاری کرده و آن را به عنوان شیوه‌ای که فرد می‌اندیشد تعریف کرده است. استرنبرگ سیزده سبک تفکر را توصیف می‌کند که در پنج بعد شامل کارکردها (قانونگذارانه^۲، اجرایی^۳ و قضایی^۴)، اشکال (فرد سالار^۵، سلسله مراتبی^۶، مردد^۷، هرج و مرج طلب^۸)، سطوح (کلی^۹ و جزئی^{۱۰})، دامنه‌ها (درونی^{۱۱} و بیرونی^{۱۲} و گرایش‌ها (آزادمنشانه^{۱۳} و محافظه-کارانه^{۱۴}) متمایز می‌شوند (استرنبرگ، ۱۹۹۴a).

استرنبرگ و گریگورنکو (۱۹۹۵) معتقدند که مطالعه و شناخت سبک‌های تفکر به دلایل زیر با اهمیت می‌باشند:

- برای پیش‌بینی موفقیت تحصیلی در موقعیت‌های آموزشی مهم و ضروری هستند.
- برای پیش‌بینی انتخاب شغل و موفقیت‌های شغلی مهم و ضروری هستند.

¹ Academic Performance

² Legislative

³ Executive

⁴ Judicial

⁵ Monarchic

⁶ Hierarchic

⁷ Oligarchic

⁸ Anarchic

⁹ Global

¹⁰ Local

¹¹ Internal

¹² External

¹³ Liberal

¹⁴ conservative

جانسن^۱ (۲۰۰۴؛ به نقل از جوهان^۲، ۲۰۰۵) عملکرد تحصیلی را چنین تعریف کرده است: توانایی‌های به هم پیوسته شناختی که یادگیرنده را قادر می‌سازد تا بر اطلاعات تحصیلی بر اساس معیار داده شده تسلط یابد، برای اینکه توانایی لازم را برای سال تحصیلی بعد کسب کند. تحقیقاتی در زمینه رابطه سبک‌های تفکر و عملکرد تحصیلی انجام شده است که ارتباط آن‌ها را تأیید می‌کند (گریگورنکو و استرنبرگ^۳، ۱۹۹۷؛ ژانگ^۴، ۲۰۰۳؛ گارسیا و هوگز، ۲۰۰۰؛ امامی پور، ۱۳۸۰؛ سام، ۱۳۸۲).

گریگورنکو و استرنبرگ (۱۹۹۷) رابطه سبک‌های تفکر و عملکرد تحصیلی ۱۹۹ دانش‌آموز سرآمد را بررسی کردند. نتایج مطالعه نشان داد که سبک‌های تفکر قضایی و قانونی به طور مثبت به عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان کمک می‌کنند و سبک تفکر اجرایی همبستگی منفی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد.

یکی دیگر از عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی ویژگی‌های شخصیتی یادگیرندگان است. آلپورت (۱۹۶۱) شخصیت را چنین تعریف می‌کند: شخصیت سازمان پویایی از نظام‌های جسمی - روانی در درون فرد است که رفتار و افکار ویژه‌ی او را تعیین می‌کند. کاستا و مک‌کری برای خصیصه‌های شخصیتی پنج بعد عمده را منظور کردند که عبارتند از: روان‌آزردگی^۵ که تمایل فرد به تجربه اضطراب، خصومت، برانگیختگی و افسردگی را برجسته می‌کند. برون‌گرایی^۶ که تمایل فرد به جرات طلبی، پرنرزی بودن و صمیمی بودن را نشان می‌دهد. انعطاف‌پذیری^۷ به تمایل فرد به کنجکاوی، تنوع طلبی و استقلال در قضاوت اطلاق می‌شود. در حالی که توافق‌پذیری^۸ با تمایل فرد به بخشندگی، مهربانی، همدلی، نوع

¹ Jansen

² Johan

³ Grigorenko & Sternberg

⁴ Zhang

⁵ Neuroticism

⁶ Extroversion

⁷ Openness to experience

⁸ Agreeableness

دوستی و اعتماد ورزی همراه است. سرانجام وظیفه شناسی^۱ که تمایل فرد به منظم بودن، کارا بودن، خودنظم بخشی و پیشرفت مداری را در بر می‌گیرد.

محققان بسیاری از جمله مک نیت (۱۹۳۰)، اورین (۱۹۷۲) و اربورتون (۱۹۶۸) وجود ارتباط مثبت بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی را مورد تأیید قرار می‌دهند (به نقل از منصوری، ۱۳۷۹). شناخت ویژگی‌های شخصیتی افراد و استفاده از الگوهای آموزشی متناسب با آن به منظور ارتقاء اهداف آموزشی و پرورشی در برنامه آموزشی از اهمیت زیادی برخوردار است.

تحقیقات انجام شده در ارتباط با ابعاد شخصیت و سبک‌های تفکر به طور اساسی به این مساله پرداخته‌اند که چگونه ابعاد شخصیت با شیوه‌های ترجیحی افراد در مدیریت توانایی‌هایشان ارتباط می‌یابند (ژانگ، ۲۰۰۲a و ۲۰۰۶). صرفنظر از شواهد تجربی درباره ارتباط بین سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت، هنوز جای تحقیق و نظریه پردازی بسیاری در این مورد وجود دارد. در حقیقت همپوشی بین شخصیت و سبک‌های تفکر از مسائل فوق العاده جالب و با ارزش در حوزه تحقیقات است. برای مثال، خیلی مهم است که ارتباط بین روان آزرده‌گی و سبک‌های تفکر مورد پژوهش قرار گیرد.

پژوهش حاضر به این مسئله عمده می‌پردازد که سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت چه ارتباطی با عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد. با استفاده از پاسخی که این پژوهش به مساله فوق ارائه خواهد داد امکان تصمیم‌گیری برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان آموزشی از جهت اعمال هر گونه عملکرد اصلاحی، برای برنامه ریزی‌های درسی و آموزشی که منجر به عملکرد موفقیت آمیز تحصیلی می‌گردد را فراهم می‌آورد.

¹Conscientiousness

این پژوهش ضمن بررسی رابطه ابعاد شخصیتی با سبک‌های تفکر به دو عامل جنس و رشته تحصیلی نیز می‌پردازد تا تفاوت‌های احتمالی سبک‌های تفکر دختران و پسران و تفاوت‌های احتمالی سبک‌های تفکر دانشجویان رشته‌های فنی-مهندسی و علوم انسانی را مورد بررسی قرار دهد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

به طور کلی شناخت سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت در جهان آموزشی و حرفه‌ای امری لازم و ضروری است. شاید مهمترین مسأله‌ای که یک رئیس یا کارفرما یا یک معلم باید نسبت به آن آگاه باشد وجود تفاوت در سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت افراد است. توجه به سبک‌های تفکر می‌تواند منجر به این شود که استعدادها و سرمایه‌های بالقوه شکوفا شوند. برای این که معلمان در کارشان موفق باشند، باید بتوانند به طور نظام‌دار روش‌های آموزشی و ارزشیابی را به منظور مطابقت و تناسب با سبک‌های تفکر و ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان تغییر دهند. انطباق روش‌های آموزشی و ارزشیابی معلمان با سبک‌های تفکر و ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان، سبب می‌شود که هم معلمان و هم دانش‌آموزان عملکرد بهتری داشته باشند (تایلور، ۱۹۹۷).

یکی از نکات حائز اهمیت در امر آموزش و یادگیری در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی است. عدم توجه تصمیم‌گیرندگان امور آموزشی به تفاوت‌های فردی در آموزش و یادگیری سبب شکست یادگیرندگان در کسب اطلاعات، عدم موفقیت در تحصیلات، شغل و حتی عدم آمادگی برای یک شهروند موثر بودن می‌گردد. شاید یکی از دلایل بی‌توجهی به تفاوت‌های فردی، این است که مربیان و روانشناسان آموزشی ممکن است هر گونه شکست در امور تحصیلی را ابتدا به ناتوانی‌های هوشی و شناختی دانش‌آموزان نسبت می‌دهند.

با توجه به اینکه واقعیت‌ها نشان می‌دهد که حیطه‌های مختلف درسی سبک‌های متفاوت از تفکر را اقتضا می‌کند. بنابراین، ضرورت فراهم ساختن سیستم آموزشی مناسب با توجه به تفاوت‌های افراد در زمینه‌های درک، یادگیری و تفکر،... برای رشد استعداد‌های جوانان نمایان می‌شود (فرخی، ۱۳۸۳). در کشور ما در زمینه شناسایی سبک‌های تفکر و عوامل مرتبط با آن‌ها مطالعات محدودی صورت گرفته است، در صورتی که کوشش در راه دستیابی به اطلاعاتی از این طریق می‌تواند راهبردهای مهمی برای آموزش و پژوهش به همراه داشته باشد و اطلاعات مفیدی در اختیار همه کسانی که علاقمند به بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان هستند قرار دهد.

شناسایی سبک‌های تفکر و ویژگی‌های شخصیت در همه مقاطع تحصیلی لازم است. بخصوص شناسایی سبک‌های تفکر و ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان در سال اول دبیرستان می‌تواند به معلمان و مشاوران مدارس کمک کند تا از این طریق دانش‌آموزان را در انتخاب رشته تحصیلی بهتر یاری نمایند.

با توجه به اهمیت بسیاری که محققان برای سبک‌های تفکر و شخصیت قائل شده‌اند این پژوهش به بررسی رابطه سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی می‌پردازد. مسئله دیگری که ضرورت انجام این پژوهش را توجیه می‌کند این است که ارتباط بین سبک‌های تفکر و شخصیت تا به حال در ایران مورد تحقیق قرار نگرفته است. علاوه بر این ارتباط سبک‌های تفکر و شخصیت با عملکرد تحصیلی (با توجه به ابعاد عملکرد تحصیلی در تاج) نیز در ایران مورد پژوهش قرار نگرفته است.

۱-۴- اهداف پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه بین سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان است. علاوه بر این، تعیین رابطه بین سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت، تعیین تفاوت‌های

احتمالی در سبک‌های تفکر دانشجویان دختر و پسر و تعیین تفاوت‌های احتمالی در سبک‌های تفکر دانشجویان رشته‌های فنی و علوم انسانی از هدف‌های فرعی این پژوهش است.

۵-۱- سوال‌های پژوهش

۱. رابطه بین سبک‌های تفکر با عملکرد تحصیلی چگونه است؟
۲. رابطه بین ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی چگونه است؟
۳. رابطه بین سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیت چگونه است؟
۴. آیا سبک‌های تفکر در دانشجویان دختر و پسر تفاوت دارد؟
۵. آیا سبک‌های تفکر در دانشجویان رشته‌های فنی - مهندسی و علوم انسانی تفاوت دارد؟

۶-۱- تعریف متغیرها

۱-۶-۱- تعریف نظری متغیرها

سبک تفکر، به روش رجحان‌یافته تفکر اطلاق می‌گردد. سبک تفکر توانایی نیست بلکه به چگونگی استفاده فرد از توانایی‌هایش اشاره دارد (گریگورنکو و استرنبرگ، ۱۹۹۷؛ استرنبرگ، ۱۹۹۴b).

شخصیت. آلپورت (۱۹۶۱) چنین تعریفی از شخصیت ارائه می‌دهد: شخصیت سازمان پویایی از نظام‌های جسمی - روانی در درون فرد است که رفتار و افکار ویژه‌ی او را تعیین می‌کند (شولتز^۱، ۱۳۸۸).

عملکرد تحصیلی. جانسن (۲۰۰۴؛ به نقل از جوهان، ۲۰۰۵) عملکرد تحصیلی را چنین تعریف کرده است: توانایی‌های به هم پیوسته شناختی که یادگیرنده را قادر می‌سازد تا بر اطلاعات تحصیلی بر اساس معیارهای داده شده تسلط یابد، و توانایی لازم را برای سال تحصیلی بعد کسب کند.

¹ Schultz

۱-۶-۲- تعریف عملیاتی متغیرها

سبک تفکر. منظور از سبک تفکر در این پژوهش نتیجه‌ای است که آزمودنی در پرسشنامه سبک‌های تفکر استرنبرگ - واگنر بدست می‌آورد.

شخصیت. عبارت است از نمره آزمودنی در هر یک از پنج عامل (NEO-FF) که شامل نمرات روان‌آزردگی، برونگرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی می‌باشد.

عملکرد تحصیلی. نمره حاصل از اجرای آزمون عملکرد تحصیلی در تاج (۱۳۸۳) است که پنج مؤلفه خودکارآمدی^۱، تأثیرات هیجانی^۲، برنامه‌ریزی^۳، فقدان کنترل پیامد^۴ و انگیزش^۵ را می‌سنجد.

¹ Self-efficacy

² Emotion Impact

³ Planning

⁴ Lack of outcome control

⁵ Motivation